ועל ידי כך ששני העירובים הונחו בבית האמצעי דרך שני הבתים שלצידיו הפתוחים לחצרות, וֶה – הבית הפתוח לחצר זו, דרכו הושם העירוב בבית האמצעי, נַעֲשָׂה בֵּית שַׁעַר לָזֶה – לחצר זו שהוא פתוח אליה, וְזֶה – הבית השני הפתוח לחצר האחרת, נַעֲשָׂה בֵּית שַׁעַר לָזֶה – לחצרו האחרת אליה הוא פתוח, ואינם צריכים לערב, והבית הָאֶמְצָעִי חֲוָה לֵיהּ [–נעשה] בַּיִת שֶׁמַּנִּיחִין בּוֹ עֵירוּב, וְאַף הוא אֵין צָרִיךְ לִיתֵּן אֶת הַפֶּתַח, כפי שאמר שמואל לעיל (מט.).

רב בא ללמד כיצד באופן האמור נפטרים כל שלושת הבתים מהצורך להשתתף בעירוב. כאשר בני החצר האחת מוליכים את עירובם דרך הבית הפתוח לחצרם ונותנים אותו בבית האמצעי, וכן נוהגים בני החצר האחרת, נהפכים שני הבתים לבתי שער של החצר, ובתי שער אינם צריכים לערב. אף הבית האמצעי אינו צריך לערב, לפי שבית שמניחים בו את העירוב אינו זקוק לערב, ונמצא שכל השלשה אינם מערבים.

הגמרא דנה בדינו של אופן דומה: פָּרִיק לְהוּ – בחן רַחֲבָה לְרַבָּנָן, לראות אם יחכמו להשיב מהו הדין באופן הבא, שְׁתֵּי חֲצֵרוֹת וּשְׁנֵי בָּתִּים בֵּינֵיהֶם, כל בית פתוח לחצר אחת ושני הבתים פתוחים זה לזה [ציור א 8], וֶה – הדר בחצר זו בבית אחר משני אלו, וצריך לערב, בָּא דֶּרֶךְ וֶה – הבית הפתוח לחצרו, וְנָתַן את עֵירוּבוֹ בָּזֶה – בבית שלאחריו הפתוח לחצר האחרות, וְזֶה – הדר בחצר השניה, בָּא דֶּרֶךְ זֶה – הבית הפתוח לחצרו, וְנָתַן את עֵירוּבוֹ בָּזֶה – בבית שלאחריו הפתוח לחצר הראשונה, כלומר, בבית האחד הונח העירוב של החצר השניה ובבית השני הונח העירוב של החצר הראשונה, האם קָנוּ עֵירוּב אוֹ לֹא, כלומר, האם הועיל עירובם ויכולים הם להוציא לחצר, או שלא הועיל. וצדדי הספק הם אלו, מִי מְשַׁוִּינַן לְהוּ – האם יכולים אנו להחשיב בית אחד לְגַבֵּי דְּהַאי – כלפי חצר זו כְּבַיִת וּלְגַבֵּי דְּהַאי – כלפי החצר האחרת כְּבֵית שַׁעַר, [וְכן הבית השני יחשב לְגַבֵּי דְּהַאי כלפי חצר זו כְּבֵית שַׁעַר וּלְגַבֵּי דְּהַאי – וכלפי חצר זו כְּבַיִת], וחלים עירובי שתי החצרות, שהבית הפתוח לכל חצר [שלא השתתף בעירוב] נחשב לגבי אותה חצר כבית שער והבית שלאחריו [בו הונח העירוב] נחשב לגביה כבית, או שמא אין אפשרות לעשות כן, שאם הוא בית, כלפי שתיהן נחשב כבית, ואותה חצר שלא הניחה בו את עירובה אין עירובה עירוב שהרי בית זה לא ערב עמה, ואם הוא בית שער, כלפי שתיהן הוא בית שער ואין להניח בו עירוב, ואותה חצר שהניחה בו את עירובה אינו עירוב שאין נותנים את העירוב בבית שער, וממילא לא חלו עירובי שתיהן.

אָמְרוּ לֵיהּ [–לו] חכמים לרחבה, שְׁנֵיהֶן, שתי החצרות, לֹא קָנוּ עֵירוּב – לא הועיל עירובן, משום שאי אפשר להחשיב בית אחד כבית שער לגבי זו וכבית כלפי האחרת, ועל כן מַה נַּפְשָׁךְ – בכל אופן שנאמר לא יהיה עירובה עירוב, אִי בֵּית שַׁעַר מְשַׁוִּית לֵיהּ – אם אתה מחשיב את הבית בו הונח העירוב כבית שער, הלא שנינו במשנה להלן (פה:) שֶׁהִנּוֹתַן אֶת עֵירוּבוֹ בְּבֵית שַׁעַר [–חדר קטן שלפני החצר ובו מקום לשומר], אַכְסַדְרָה [–המבוא לפני הכניסה לבית ואינו מקורה], וּמִרְפֶּסֶת [–מרפסת שעולים אליה בסולם ונכנסים ממנה אל הדירות שבקומה העליונה] אֵינוֹ עֵירוּב, אִי בַּיִת מְשַׁוִּית לֵיהּ – ואם אתה מחשיב את הבית בו הונח העירוב כבית, קָא מְטַלְטֵל לְבַיִת דְּלֹא מְעָרַב לֵיהּ – הרי בן החצר מטלטל לבית שלא עירב, כלומר אין העירוב עירוב לפי שאי אפשר להביאו דרך הבית החיצוני שלא עירב.

מקשה הגמרא: וּמַאי שְׁנָא מִדְּרָבָא – ומדוע שונה דין זה מדינו של רבא, דְּאָמַר רָבָא, אָמְרוּ לוֹ שְׁנַיִם לאחד, צֵא וַעֲרֹב עָלֵינוּ, לְאֶחָד עֵירַב עָלָיו מִבְּעוֹד יוֹם, וּלְאֶחָד עֵירַב עָלָיו בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת, כלומר בזמן שהוא בין שקיעת החמה לצאת הכוכבים והוא ספק יום ספק לילה, והנה אירע שֶׁעֵירַב עָלָיו מִבְּעוֹד יוֹם נֶאֱכַל עֵירוּבוֹ בשעת בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת, וְזֶה שֶׁעֵירַב עָלָיו בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת נֶאֱכַל עֵירוּבוֹ מִשֶּׁהֶחְשִׁיךְ ונכנסה שבת, אף שהדין הוא שיש לערב מבעוד יום ושהעירוב יתקיים בכניסת שבת, ועל כן אם נחשיב את בין השמשות כיום, אין עירובו של הראשון עירוב שהרי נאכל עירובו קודם שבת, ואם נחשיב את בין השמשות כלילה, אין עירובו של השני עירוב שהרי לא עירב מבעוד יום, אולם אף על פי כן שְׁנֵיהֶם קָנוּ עֵירוּב. טעם הדבר הוא, שכיון שבין השמשות הוא ספק, והצורך בעירוב אינו אלא מדברי חכמים, ספק דרבנן להקל, ולגבי הראשון אנו מחשיבים את בין השמשות כלילה ואומרים שנאכל עירובו אחר כניסת שבת, ולגבי השני אנו מחשיבים את בין השמשות כיום ואומרים שאותו שליח עירב לו מבעוד יום. ועתה מקשה הגמרא, כיון שאנו רואים שמקילים בעירוב אף באופן שיש סתירה בין הקולות, שלאדם אחד בין השמשות נחשב כיום ולאדם אחר הוא נחשב כלילה, מדוע לא נאמר כך גם לגבי שתי החצרות שעירבו בבתים שביניהם, להחשיב כל בית כבית שער לזו וכבית לזו.

מתרצת הגמרא: הָכִי הָשְׁתָּא – וכי כך נראה בעיניך עתה שיש לדמות בין הדברים, הלא חילוק יש ביניהם, הָתָם [–שם], באופן של העירובים שאחד הונח בין השמשות ואחד נאכל בין השמשות, מה שמקילים שם אף כאשר יש סתירה בין הקולות, הרי זה משום שְׁפֵקָּא יְמָמָא [–יום] סָפֵק לֵילְיָא [–לילה] לֹא מִינְכַּר מִילְּתָא – לא ניכר הדבר, ועל כן אף שהקלו בזה קולות סותרות, אין הסתירה ביניהן נראית כחוכא ואיטלולא, שאין אנשים בקיאים בזמנים אם היה זה יום או היה זה לילה, אֲבָל הָכָא [–כאן], באופן שעירבו שתי חצירות בשני הבתים ורוצים אנו להחשיב כל בית כבית לזו וכבית שער לזו, אִי דְּלֶגַבֵּי דְּהַאי בַּיִת – אם כלפי זה נחשב הבית כבית, אף לְגַבֵּי דְּהַאי בַּיִת – אף כלפי זה נחשב הבית כבית, וְאִי לְגַבֵּי דְּהַאי – ואם כלפי זה נחשב הבית כְּבֵית שַׁעַר, אף לְגַבֵּי דְּהַאי – כלפי השני נַמִּי [–גם כן] הוא נחשב כְּבֵית שַׁעַר, שאי אפשר להחשיב בית אחד כלפי זה כבית וכלפי זה כבית שער, שהלא הבתים נמצאים לפנינו והדבר ניכר לכל שעושים כאן קולות סותרות, ויש לחוש שיהיה הדבר חוכא ואיטלולא בפי הכופרים בדברי חכמים.

הדרן עלך הדר

פרק שביעי - חלון

עד לפרק זה עסקנו בעירובי חצירות בבני חצר שפתחי בתיהם פתוחים לחצר, כיצד מערבין יחד. בתחילת פרק זה (עד לדף עט:) שונה התנא אופנים שונים בהם קיים חיבור מסוים בין שתי חצירות, ומבאר האם הן יכולות או חייבות לערב יחד. במשניות להלן מבואר שיש בכך שלושה חילוקי דינים: א. יש מהם שאם רצו מערבות יחד ואם רצו מערבות כל אחת בפני עצמה. ב. יש מהם שאינן יכולות לערב יחד אלא כל חצר בפני עצמה. ג. ויש מהם שאינם יכולים לערב כל חצר בפני עצמה, אלא שניהם יחד.

משנה

חַלּוֹן הפתוח בכותל שֶׁבֵּין שְׁתֵּי חֲצֵירוֹת, שיש בו – בחלון אַרְבָּעָה טפחים עַל אַרְבָּעָה טפחים, וחלק מן החלון בְּתוֹךְ עֲשָׂרָה טפחים סמוך לקרקע [ציור ב], מְעָרְבִין שְׁנַיִם – יכולים בני שתי החצירות לערב שני עירובין, כל חצר בפני עצמה, וְאִם רָצוּ, מְעָרְבִין עירוב אֶחָד, לפי שחלון שיש בו ארבעה על ארבעה והוא בתוך עשרה, דינו כפתח, שכן ראוי להשתמש בו ולהעביר דברים מחצר אחת לחבירתה, ולכך הוא מצרף את שתי החצירות ועושה אותן ראויות לעירוב אחד. אבל אם החלון הוא פָּחוֹת מֵאַרְבָּעָה עַל אַרְבָּעָה טפחים, אפילו עומד בתוך עשרה טפחים, אוֹ שיש בו ארבעה על ארבעה טפחים אך עומד הוא לְמַעְלָה מֵעֲשָׂרָה טפחים, שאין כלום מחללו של חלון זה בתוך עשרה, מְעָרְבִין שְׁנַיִם – כל חצר מערבת בפני עצמה, וְאֵין מְעָרְבִין אֶחָד – אינן יכולות לערב עירוב אחד לשתיהן, שחלון שהוא פחות מארבעה על ארבעה טפחים אינו נחשב פתח, וכן אם הוא למעלה מעשרה, הואיל ויש תחתיו מחיצה גמורה המבדילה בין החצירות, הרי היא מונעת בעד התערבותם יחד לעירוב אחד.

המשך בעמוד קנא

גמרא

שנינו במשנה, שאם אין בחלון ארבעה על ארבעה טפחים מערבים שנים. מבררת הגמרא: לֵימָא – האם נאמר שמשנתנו ששנתה שאם אין בחלון, ארבעה על ארבעה טפחים לא ניתן לערב בין שתי החצירות, תְּנַן סָתְמָא – שנתה וסתמה כְּרַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל, דְּאָמַר, (לעיל ט:) כָּל פָּחוֹת מֵאַרְבָּעָה כְּלִבּוּד דָּמֵי – כל מקום שיש בין שני חלקי מחיצה אויר שהוא פחות מארבעה טפחים רואים אנו אותו כסתום, ולפיכך אם אין בחלון ארבעה אינו יכול להחשב כפתח, שהרי הוא נחשב כסתום, אבל לחכמים החולקים עליו וסוברים שלבוד הוא עד שלשה טפחים, אפילו אם יהיה החלון פחות מארבעה על ארבעה, אם אך יהיה בו שלשה על שלשה טפחים יוכלו לערב ביניהם, כי אינו נחשב כסתום ויש כאן פתח. מבארת הגמרא: אֲפִילּוּ תֵּימָא [–תאמר] שמשנתנו נשנתה כְּרַבָּנָן, יש לומר שבמשנתנו אף הם מודים שכל שהחלון פחות מארבעה אינו מועיל לשמש כפתח, שַׁעַד כָּאן לֹא פְּלִיגִי – לא נחלקו רַבָּנָן עֲלֵיהּ דְּרַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל, אֶלָּא לְעִנְיַן לְכוּדִין – עד כמה נאמר דין 'לבוד', אֲבָל לְעִנְיַן פְּתָחָא – לענין שיחשב פתח, אֲפִילּוּ רַבָּנָן מוֹדוּ דְּאִי אִיכָּא [–יש] אַרְבָּעָה עַל אַרְבָּעָה, חָשִׁיב – נחשב פתח, וְאִי לָא – ואם אין בו ארבעה על ארבעה, לָא חָשִׁיב – אינו נחשב פתח, כי אינו ראוי לשימוש, והרי הוא כמו שאינו.

שנינו בסיפא של המשנה: אם היה החלון פָּחוֹת מֵאַרְבָּעָה וכו', או למעלה מעשרה, מערבין שנים ואין מערבין אחד. מקשה הגמרא: פְּשִׁיטָא – הלא פשוט הדבר שבפחות מארבעה ובגבוה מעשרה אינם מערבים יחד, שהרי מדברי המשנה עצמה יש לשמוע זאת, כֵּיוָן דְּאָמַר ברישא שב'אַרְבָּעָה עַל אַרְבָּעָה בְּתוֹךְ עֲשָׂרָה' יכולים לערב יחד, מֵמֵילָא אֲנָא יָדַעְנָא – אני יודע דְּכֹל שהוא פָּחוֹת מֵאַרְבָּעָה וּלְמַעְלָה מֵעֲשָׂרָה, לֹא – אין מערבים יחד. מתרצת הגמרא: הָא – הסיפא ששנינו בה 'למעלה מעשרה מערבין שנים', קָא מַשְׁמַע לָן – באה להשמיענו, דַּאֲפִילּוּ תֵּימָא – הטעם שלא יכולים לערב יחד, משום דְּכוּלֵּיהּ – שכל חלל החלון הוא לְמַעְלָה מֵעֲשָׂרָה, ולפיכך אינם יכולים לערב יחד, כי יש תחתיו מחיצת עשרה שמפרידה בין החצרות, אֲבָל אם מִקְצָתוֹ של החלון ואפילו משהו ממנו בְּתוֹךְ עֲשָׂרָה, מְעָרְבִין שְׁנַיִם וְאִם רָצוּ מְעָרְבִין אֶחָד. אך אילו היה שונה את הרישא בלבד, הייתי אומר שכל שיש מהחלון ואפילו מקצתו, למעלה מעשרה אינם מערבין יחד, שכדי לערב עירוב אחד, צריך שיהא החלון כולו בתוך עשרה, לכן שנה בסיפא שאם הוא למעלה מעשרה אינם מערבים אחד, להשמיענו שדווקא אם כולו למעלה מעשרה, אך אם מקצתו בתוך עשרה, אם רוצים מערבים אחד.

הגמרא מביאה ברייתא ששנינו בה בפירוש כמו שביארנו את החידוש של הסיפא של המשנה: תָּנוּנָא – שנינו במשנה, לְהָא דְּתָנוּ רַבָּנָן – מה ששנו חכמים בברייתא, חלון שבכותל שבין שתי חצירות, כּוּלּוֹ לְמַעְלָה מֵעֲשָׂרָה וּמִקְצָתוֹ בְּתוֹךְ עֲשָׂרָה, או כּוּלּוֹ בְּתוֹךְ עֲשָׂרָה וּמִקְצָתוֹ לְמַעְלָה מֵעֲשָׂרָה, מְעָרְבִין שְׁנַיִם וְאִם רָצוּ מְעָרְבִין אֶחָד, הרי מפורש בברייתא, שאפילו מקצתו בתוך עשרה, מערבין עירוב אחד אם רצו.

מקשה הגמרא על הברייתא: הַשְׁתָּא – ומעתה יש לתמוה, שאם כּוּלּוֹ לְמַעְלָה מֵעֲשָׂרָה וּמִקְצָתוֹ בְּתוֹךְ עֲשָׂרָה, אַמַּרְתְּ מְעָרְבִין שְׁנַיִם וְאִם רָצוּ מְעָרְבִין אֶחָד, כּוּלּוֹ בְּתוֹךְ עֲשָׂרָה וּמִקְצָתוֹ לְמַעְלָה מֵעֲשָׂרָה מִיבַּעְיָא – וכי צריך לומר שגם בזה אם רצו מערבין אחד. מתרצת הגמרא: זוֹ וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר זוֹ קָתָנֵי – ברייתא זו נשנתה בדרך של 'זו ואין צריך לומר זו', כלומר אכן אחר שנשנתה הרישא שוב אין צריך לשנות הסיפא, אלא שפעמים שונה התנא את משנתו באופן זה, שפותח בדין המחודש יותר ואחר כך שונה את המחודש פחות, ואף על פי שאחר ששנה את הדין הראשון אין עוד חידוש בהשמעת הדין השני.

לאחר שנתבאר שדי בכך שיהיה אפילו מקצת מהחלון בתוך עשרה טפחים, דנה הגמרא בחלון עגול, כמה צריך שיהיה ממנו בתוך עשרה טפחים, שכן בחלון מרובע שרוחבו ארבעה טפחים, בשמקצת ממנו בתוך עשרה טפחים, יש באותו מקצת רוחב ארבעה טפחים, לא כן בחלון עגול שבמשהו ממנו שנכנס בתוך עשרה טפחים אין רוחב ארבעה טפחים, שהרי דבר עגול הולך ומתקצר בתחתיתו, על כן באה הגמרא לבאר כמה צריך שיכנס מעיגול של חלון בתוך עשרה טפחים, כדי שיהיה ברוחבו ארבעה טפחים: אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, חַלּוֹן עָגוֹל שהוא בכותל המפריד בין שתי חצרות [ציור ג], צָרִיךְ שֶׁיְּהֵא בְּהֵיקְפּוֹ של החלון עֶשְׂרִים וְאַרְבָּעָה טְפָחִים [ציור ד]. וטעמו, משום שלהלן (ע"ב) מבואר שריבוע המוקף בעיגול, גדול היקפו של העיגול משל הריבוע בכדי מחצית מהיקף הריבוע, ומאחר שגודלו של החלון שבין שתי חצירות, צריך שיהא לפחות ארבעה על ארבעה טפחים, והיקפו הוא ששה עשר טפחים, נמצא היקף העיגול המקיפו הוא, לפחות עשרים וארבעה טפחים, ורוחב [–קוטר] העיגול הוא שמונה טפחים. וּשְׁנַיִם [–שני טפחים] וְכַשֶּׁהוּ מֵהֶן – מתוך קוטר החלון, צריך שיהיו בְּתוֹךְ עֲשָׂרָה [ציור ה], שֶׁעַל ידי כך, אִם יְרֵבְּעֵנּוּ – אם נשער את הריבוע שבו ד' על ד' שבתוך החלון, נִמְצָא מַשָּׂאוֹ מהריבוע בְּתוֹךְ עֲשָׂרָה. והביאור הוא כך, שהרי אורך הקו [של הקוטר] מהנקודה התחתונה של החלון לנקודה העליונה הוא שמונה טפחים, ומאחר שהמרובע שבתוכו הוא ארבעה על ארבעה טפחים, ומקומו של המרובע הוא בארבעה טפחים האמצעים של קוטר העיגול [כי אם יעלה מעט למעלה או למטה, לא יוכלו כל צלעותיו להכנס בתוך העיגול], נמצא שהמרחק בין הנקודה התחתונה של העיגול לצלע המרובע, הוא שני טפחים, ומכיון שצריך שיהיה משהו מתוך המרובע של ד' על ד' בתוך עשרה, צריך שיהיו שני טפחים ומשהו מתוך קוטר העיגול בתוך עשרה טפחים של הכותל, וכך באותו משהו נכנס מקצתו של ריבוע שבו ד' על ד' טפחים.

הגמרא הולכת ומבררת את טעמו של רבי יוחנן [שהצריך שיהיה היקף העיגול עשרים וארבעה טפחים]. מקשה הגמרא: מִכְּדֵי – הרי כָּל עיגול שֵׁשׁ בְּהֵיקְפּוֹ שְׁלֹשָׁה טְפָחִים יֵשׁ בּוֹ בְּרוֹחְבּוֹ טֶפַח, שהיקף העיגול הוא פי שלש מרוחבו [ציור ח], ואם כן בְּתֵרֵיסַר סָגֵיא – די שיהיה היקף העיגול שנים עשר טפחים [ציור ט], כי אז יהיה רוחבו ארבעה טפחים, שזה הרוחב הנצרך לחלון, ומדוע הצריך רבי יוחנן שיהיה היקפו עשרים וארבעה טפחים.

מתרצת הגמרא: הָנֵי מִילֵי – דברים אלו אינם אלא בְּעִיגּוּלָא – בעיגול, שכדי שיהיה רוחבו ארבעה טפחים די בהיקף של שנים עשר טפחים, אמנם עיגול אין רוחבו אלא באמצעו, ומשם ואילך הוא מתקצר והולך, ונמצא רוחב דפנותיו פחות מארבעה טפחים, אֲבָל בְּרִיבּוּעָא שמדת רוחבו אינה רק באמצעו אלא גם בכל ארבעת דפנותיו, בְּעָנְיַן טְפֵי – צריכים שיהיה היקפו גדול יותר, ובנידוננו הרי לא די ברוחב ארבעה טפחים במקום אחד, אלא צריך שיהיה ריבוע של ארבעה על ארבעה מכל צד.

מקשה הגמרא: מִכְּדֵי – הרי כַּמָּה היקפו של הַמְרוּבָּע יָתֵר עַל היקפו של הָעִגּוּל, רְבִיעַ – רבע מהיקף המרובע, שמרובע שרוחבו ארבעה טפחים, היקפו ששה עשר, ועיגול שרוחבו ארבעה היקפו שנים עשר טפחים [ציור א], ואם כן בְּשִׁיתְסַר סָגֵיָא – די שיהיה בהיקפו של העיגול ששה עשר טפחים ומדוע הצריך רבי יוחנן עשרים וארבעה טפחים. מתרצת הגמרא: הָנֵי מִילֵי – דברים אלו אינם אלא עִיגּוּלָא דְּנָפֵיק מִגּוֹ רִיבּוּעָא – עיגול היוצא מתוך מרובע, כלומר שהוא עשוי בתוך מרובע, באופן זה די בתוספת רבע מהיקף המרובע על היקף העיגול, אֲבָל רִיבּוּעָא דְּנָפֵיק מִגּוֹ עִיגּוּלָא – ריבוע היוצא מתוך עיגול, כלומר שהוא בתוך עיגול, כמו בנידוננו, שהחלון עגול וצריך שבתוכו יכנס ריבוע של ד׳ על ד׳ טפחים, בְּעָנְיַן טְפֵי – צריך שיהיה היקפו של העיגול גדול יותר מהיקפו של המרובע. שואלת הגמרא: מַאי טַעְמָא – מה הטעם שצריך שיהיה היקפו של העיגול גדול יותר. משיבה הגמרא: מִשּׁוּם מוֹרְשָׁא דְּרַבָּנָתָא – פינות המרובע שצריכות להכנס בתוך העיגול, והרי העיגול מתקצר והולך [ציור ב], וצריך אם כך לחשב את האלכסון של המרובע, שאם הריבוע הוא ד׳ על ד׳ האלכסון שלו הוא יותר מד׳ וכולו צריך להכנס בתוך העיגול, ולפיכך צריך להיות היקף העיגול גדול יותר.

מקשה הגמרא: מִכְּדֵי – הרי כָּל אַמָּתָא בְּרִיבּוּעָא – כל אמה שהיא בריבוע, דהיינו ריבוע שאורכו אמה ורוחבו אמה, אַמָּתָא וְתַרֵי חוּמְשֵׁי בַּאֲלַכְסוֹנָא – יש באלכסון שלו אמה ושתי חמישיות, ואם כן בנידוננו שהוא ריבוע של ד׳ על ד׳ טפחים, אלכסונו הוא חמשה טפחים ושלשה חמישיות טפח [ציור ג], והוא רוחבו של העיגול המקיף את מרובע זה, ואם כן בְּשִׁיתְסַר נְמֵי חוּמְשָׁא סָגֵיא – די שיהיה בהיקפו של העיגול המקיף את המרובע שבעה עשר טפחים חסר חמישית טפח, שהוא היקפו של עיגול שרוחבו חמשה טפחים ושלשה חמישיות טפח. מתרצת הגמרא: רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר כִּי הֵיינֵי דְּקַיְּמֵי – רבי יוחנן סובר כמו דייני העיר קיסרי, וְאָמְרֵי לָהּ – ויש אומרים, בְּרַבָּנָן – כחכמים דְּקַיְּמֵי, דְּאָמְרֵי – שאמרו, עִיגּוּלָא מִגּוֹ רִיבּוּעָא רִיבּוּעָא – עיגול שעשוי בתוך מרובע, היקפו קטן מהריבוע המקיפו, ברבע מהיקף הריבוע, כדלעיל. רִיבּוּעָא מִגּוֹ עִיגּוּלָא – ריבוע שעשוי בתוך עיגול, פַּלְגָא – גדול ממנו היקפו של העיגול במחצית מהיקפו של הריבוע [הוי אומר שהריבוע הוא שני שליש מהיקפו של העיגול המקיפו], ובנידוננו, שהיקפו של הריבוע הוא ששה עשר טפחים, הרי מחציתו הוא שמונה טפחים, הוסף שמונה טפחים על היקף הריבוע, הרי הם עשרים וארבעה טפחים, כפי שאמר רבי יוחנן, שחלון עגול צריך שיהיה בהיקפו עשרים וארבעה טפחים.

שנינו במשנה: אם גודל החלון שבין שתי החצירות פָּחוֹת מֵאַרְבָּעָה עַל אַרְבָּעָה וכו׳ טפחים, או שהוא גבוה מעשרה, אינם יכולים לערב יחד. אָמַר רַב נַחְמָן, לֹא שָׁנוּ – לא נשנה דין זה, שאם החלון גבוה מעשרה אינם יכולים לערב יחד, אֶלָּא בְּחַלּוֹן שֶׁבֵּין שְׁתֵּי חֲצֵירוֹת, אֲבָל בְּחַלּוֹן שֶׁבֵּין שְׁנֵי בָתִּים, אֲפִילּוּ אם הוא לְמַעְלָה מֵעֲשָׂרָה נַמִּי – גם הדין שאם רָצוּ לְעָרֵב, מְעָרְבִין אֶחָד. שואלת הגמרא: מַאי טַעְמָא – מה הטעם לחלק בין בתים לחצירות. משיבה הגמרא: בְּיִתָא כְּמַאן דְּמָלֵי דָּמֵי – בית נחשב כמו שהוא כולו מלא, לפי שהוא מקורה, והרי זה כמו שאין החלון גבוה עשרה.

רבא מקשה על רב נחמן מברייתא: אֵיתֵיבֵיהּ – הקשה רָבָא לְרַב נַחְמָן, שנינו בברייתא, דין אֶחָד לִי לַחַלּוֹן שֶׁבֵּין שְׁתֵּי חֲצֵירוֹת, וְאֶחָד לִי לִי חַלּוֹן שֶׁבֵּין שְׁתֵּי עֲלִיּוֹת, וְאֶחָד לִי חַלּוֹן שֶׁבֵּין שְׁנֵי גַּגִּין, וְאֶחָד לִי חַלּוֹן שֶׁבֵּין שְׁנֵי חֲדָרִים [ציור ה], כּוּלָּן אם הם של שני בני אדם הרוצים לערב יחד, צריך שיהא בחלון אַרְבָּעָה עַל אַרְבָּעָה טפחים בְּתוֹךְ עֲשָׂרָה טפחים, וקשה על רב נחמן ממה ששנינו כאן, שאף חלון שבין שני בתים צריך שיהא בתוך עשרה. מתרצת הגמרא: תַּרְגּוֹמָא – תעמיד ותבאר מה ששנינו שצריך שיהא החלון בתוך עשרה, אַחֲצֵירוֹת – על חלון שבין שתי חצירות, אבל בחלון שבין שני בתים אין צריך שיהא בתוך עשרה. הגמרא מקשה על התירוץ: וְהָא אָחָד לִי׳ קָתָנֵי – הרי שנינו בברייתא ׳אחד לי׳, שמשמעו שכל הדברים הנזכרים בברייתא דינם שוה, ובכללם חלון שבין שני בתים, וחוזרת הקושיא על רב נחמן. מתרצת הגמרא: תַּרְגּוֹמָא – תיישב ותבאר מה ששנינו בברייתא ׳אחד לי׳, אַאַרְבָּעָה עַל אַרְבָּעָה – על הדין שצריך גודל החלון להיות ארבעה על ארבעה, שבזה אכן כולם שוים ואף חלון שבין שני בתים, שאם אין בחלון ד׳ על ד׳ טפחים אין מועיל לעירוב, אבל לענין גובה החלון מן הקרקע אין דינם שוה, שבבית אין צריך שיהיה בתוך עשרה טפחים וכדברי רב נחמן.

הגמרא דנה בענין פתח הפתוח מבית לעלייה, כשהם של שני דיירים: בְּעָא מִינֵּיהּ – שאל ממנו רַבִּי אַבָּא מֵרַב נַחְמָן, לוּל חֲפָתוּחַ מִן בַּיִת לַעֲלִיָּיה – פתח שישנו בקרקעית העלייה שפתוח לבית, והבית והעלייה הם של שני אנשים, והעלייה גבוהה עשרה טפחים מקרקע הבית והפתח רחב ד׳ על ד׳ טפחים, ורוצים דיירי הבית והעלייה לערב יחד, האם צָרִיךְ סוּלָּם קָבוּעַ לעלות בו מהבית לעלייה, כדי לְהַתִּירוֹ – להתיר את הבית לערב עם העלייה, שעל ידי הסולם חשוב הפתח כפתח גמור, אוֹ שֶׁאֵין צָרִיךְ סוּלָּם קָבוּעַ לְהַתִּירוֹ. מבארת הגמרא את צדדי הספק: כִּי אֲמַרִינַן בְּיִתָא כְּמַאן דְּמָלֵי דָּמֵי – מה שאמרנו (לעיל) שבית מקורה נחשב כמו שהוא מלא [ולכך אין צריך להיות החלון שבין שני בתים בתוך עשרה טפחים מהקרקע], הֵנֵי מִילֵי – דברים אלו אינם אלא, כשהחלון מִן הַצַּד – בחלון שבכותל, אֲבָל כשהחלון בְּאֶמְצַע – בתקרת הבית, לֹא אומרים ׳כמאן דמלי דמי׳, וצריך סולם כדי להתיר לערב את הבית עם העלייה, אוֹ דִילְמָא לֹא שָׁנָא – שמא אין חילוק, ובכל חלון שבבית אומרים שהבית חשוב כמלא.

הגמרא פושטת את הספק: אָמַר לֵיהּ רב נחמן לרבי אבא, אֵינוֹ צָרִיךְ סולם. סָבוּר מִינָּהּ – סבורים היו בני הישיבה, סוּלָּם קָבוּעַ הוּא דְּאֵינוֹ צָרִיךְ – שלא צריך סולם שיעמוד שם באופן קבוע, הָא – אבל סוּלָּם עֲרַאי – שיעמוד שם בשבתות, צָרִיךְ, כדי שיהא נוח להשתמש מהבית לעלייה ויחשב הלול כפתח, אולם אֵיתֵימַר – נאמר בבית המדרש, אָמַר רַב יוֹסֵף בַּר מָנְיוּמִי אָמַר רַב נַחְמָן, אֲפִילּוּ סוּלָּם קָבוּעַ וְאֶחָד סוּלָּם עֲרַאי אֵינוֹ צָרִיךְ, לפי שאומרים ׳ביתא כמאן דמלי דמי׳ ונחשב הבית כמלא כולו לכל גובהו ואין כאן מחיצת עשרה שמפסיקה.

משנה

משנתנו ממשיכה לעסוק בענין כותל שבין שתי חצירות, מתי מערבים שתי החצירות יחד ומתי אינם יכולים לערב כאחד. וכן דנה המשנה בענין דברים המונחים על הכותל, אם מותרים בטלטול ממנו לחצירות ולהיפך: כּוֹתֶל שֶׁבֵּין שְׁתֵּי חֲצֵירוֹת, גָּבוֹהַּ עֲשָׂרָה טפחים, וְרוֹחַב [–עובי הכותל הוא] אַרְבָּעָה טפחים, מְעָרְבִין שְׁנַיִם – שני עירובין, היינו שכל חצר מערבת לעצמה, וְאֵין מְעָרְבִין אֶחָד – אין שתי החצירות יכולות לערב עירוב אחד לשתיהן, לפי שהן חלוקות זו מזו על ידי הכותל של עשרה טפחים שמפריד ביניהן.

חָיוּ מונחים בְּרֹאשׁוֹ של הכותל שבין שתי החצירות פֵּירוֹת, אֵלּוּ – בני חצר זו עוֹלִין מִבָּאן – מחצירן לראש הכותל, וְאוֹכְלִין שם את הפירות, וְאֵלּוּ – ובני חצר השניה עוֹלִין מִבָּאן – מחצירן, וְאוֹכְלִין את הפירות בראש הכותל, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יוֹרִידוּ את הפירות לְמַטָּן.

המשך בעמוד קכח

נִפְרַץ הַכּוֹתֶל שבין שתי החצירות, אם היתה הפירצה עַד עֶשֶׂר אַמּוֹת, מְעָרְבִין שְׁנַיִם, וְאִם רָצוּ מְעָרְבִין אֶחָד, מִפְּנֵי שֶׁהוּא [–הפרצה] חשובה כְּפֶתַח, אולם אם הפרצה גדולה יוֹתֵר מִכָּאן, מְעָרְבִין אֶחָד וְאֵין מְעָרְבִין שְׁנַיִם, שאין זה פתח אלא חצר אחת גדולה.

גמרא

במשנה שנינו, שכותל שבין שתי חצירות שגבוה עשרה ורחב ארבעה טפחים, אוכלים בני החצירות פירות בראש הכותל ואסורים להוריד ממנו לחצירות. שואלת הגמרא: אֵין בּוֹ – בראש הכותל, אַרְבָּעָה טפחים, מַאי – מה דינו. אֲמַר רַב, אַוִּיר שְׁתֵּי רְשׁוּיוֹת שׁוֹלֶטֶת בּוֹ – כיון שאין ראש הכותל חשוב רשות בפני עצמו, בטל הוא לגבי שתי החצירות והרי הוא בשליטת שתיהן, ומאחר שבאופן שהכותל גבוה עשרה טפחים מערבת כל חצר לעצמה, הרי הן אוסרות אחת על חבירתה, שכל מקום שמטלטל, נחשב כמטלטל מחצר לחצר, ולפיכך לֹא יָזִיז לטלטל בּוֹ – בראש הכותל אֲפִילּוּ מְלֹא נִימָא – משהו.